

Azərbaycan

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247. Qeydiyyat № 1000. Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də. Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti. Qeydiyyat növü: Qəzet. Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm². Qeydiyyat müddəti: 10 il. Qeydiyyat haqqı: 1000 qm². Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm². Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247.

Qeydiyyat №: 1000.

Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də.

Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti.

Qeydiyyat növü: Qəzet.

Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm².

Qeydiyyat müddəti: 10 il.

Qeydiyyat haqqı: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247.

Qeydiyyat №: 1000.

Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də.

Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti.

Qeydiyyat növü: Qəzet.

Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm².

Qeydiyyat müddəti: 10 il.

Qeydiyyat haqqı: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247.

Qeydiyyat №: 1000.

Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də.

Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti.

Qeydiyyat növü: Qəzet.

Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm².

Qeydiyyat müddəti: 10 il.

Qeydiyyat haqqı: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247.

Qeydiyyat №: 1000.

Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də.

Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti.

Qeydiyyat növü: Qəzet.

Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm².

Qeydiyyat müddəti: 10 il.

Qeydiyyat haqqı: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qəzetin buraxılış yeri: Bakı, Neftçilər küçəsi № 247.

Qeydiyyat №: 1000.

Qeydiyyat tarixi: 1920-ci il dekabrın 15-də.

Qeydiyyat orqanı: Azərbaycan Xalq Komissarları Soveti.

Qeydiyyat növü: Qəzet.

Qeydiyyat sahəsi: 1000 qm².

Qeydiyyat müddəti: 10 il.

Qeydiyyat haqqı: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

Qeydiyyat qəbulu: 1000 qm².

"Azərbaycan" qəzetinin 247-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bazar, 10 avqust 1919-cu il, nömrə 247

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 13 zülqədətül-haram sənə 1337. 10 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

ZİRAƏT VƏ ƏMLAK NƏZARƏTİNDƏN

Bakı, Gəncə quberniyaları dairəsində müharibə zamanı bir para adamlar öz meyvə, üzüm bağlarını və əkiləcək yerlərini heç kimə tapşırımayaraq qoyub getmişlər. Bunları qanunsuz olaraq bir para adamlar zəbt etməsin deyə 1918-1919-cu ildə onların bir hissəsi icarəyə verilmişdir. Nəzarət bu bağların və binaların məhv olmasını nəzərə alaraq, bunları birillik müddətinə dəxi icarəyə vermişlər və bununla elan edir ki, bu bağların və yerlərin sahibləri öz yerlərini idarə etmək istərlərsə, bu barədə yerlər onların olmağını isbat edəcək şəhadətnamələrlə ərzi-hal verərək öz yerlərini idarə etməkdən ötrü icazə almalıdırlar. Hərgah ərzi-hal, yerlər icarəyə verildikdən sonra verilərsə, o vaxt yer sahibinə ancaq icarə vaxtı qurtardıqdan sonra öz yerini idarə etməyə icazə veriləcəkdir.

Bakı quberniyası barəsində: ərzi-hal Ziraət Nəzarətinin Yer şöbəsinə (Bakı, Vodovozni küçə, Mitrofanovun evi, nömrə 8), Gəncə quberniyası barəsində ərzi-hal (Gəncədə) Gəncə Ziraət İdarəsi müdirinə verilməlidir.

T-204

SİRK “MODERN”

Bazar günü ağustosun 10-da 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa gülüş mübarizəsinin 43-cü günüdür. 1919-cu ilin məşhur cahan pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərifi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: İki məşhur pəhləvanın görüşü Azərbaycan pəhləvanı Mustafa Əhmədov – Avropa pəhləvanı Pavel Zakoroyko.

2-nci: Dünya pəhləvanı Aleksandr Kalişeviç – Naməlum.

3-ncü revanş mübarizəsi Makarovun xahişinə görə maryak Makarov – Petroqrad pəhləvanı Jan-de-Kolon.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 8 tamamda.

Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında.

Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7426

**HÖKUMƏT TEATROSUNDA
AXŞAM TAMAŞASI
DRAMA**

Bazar günü ağustosun 10-da Türk Səhnəsi aktyorlarının iştirakıyla mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
ƏDİRNƏ FƏTHİ

Cəfər Cabbarzadənin əsəri.

Ənvər bəyin rolunu Abbas Mirzə Şərifzadə ifa edəcəkdir.

Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

Baş rejissor: Abbas Mirzə Şərifzadə.

T-207

**MALİYYƏ NƏZARƏTİ
ELAN**

Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları və Xırda Etibar [Dövlət Əmanət Kassaları və Kiçik Kredit] İdarəsi Şurayi-Vüzəranın [Nazirlər Kabinetinin] 1919 sənəsi 7 həziran [iyun] qərarı əsasına istinadən elan edir ki:

1) 15 avqustdan (1919 sənə) Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları nizamnaməsi ilə mütbəq [uyğun] olmaq üzrə zirdəki [aşağıdakı] 12 Azərbaycan xəzinələri, yəni Bakı, Gəncə, Qazax, Zaqatal, Ağdaş, Göyçay, Quba, Şəki, Petropavlovka, Salyan, Şamaxı və Şuşa xəzinələri cənbində [nəzdində], Azərbaycan posta və teleqraf idarələri cənbində 35 şöbə ilə Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları mərkəzi idarələri açılır. Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqlarına daxil edilən əmanətlər hökumətin bütün vəsaiti ilə dərəhdə edilərək hər zaman heç bir məhdudiyəti haiz olmamaq [məhdudlaşdırıl-

mamaq] üzrə tamamən tədiyyə edilir [təmin edilir, ödənilir]. Əmanətlərə sənəvi [ildə] 3.6 % ayrılır.

2) Yuxarıda göstərilən xəzinələr cənbində vəqə Rusiya əmanət sandıqları keçən 1918 sənəsi eylül [sentyabr] 15-dən etibarən kəndi əlaqələrini, fəaliyyətlərini kəsmişlərdir. Azərbaycan Hökuməti xalq mülahizəti dolayısı ilə [xalqın maraqlarını nəzərə alaraq], 12 xəzinə cənbində açılmış Azərbaycan Dövləti Mərkəzi İdarələrinə 12 xəzinədə vəqə 1918 sənəsi eylülünə qədər sabiq sandıqlardakı əmanətlərin qaytarılmasını və para ilə tədiyyəsini həvalə etmişdir. 1918 sənəsi 15 eylülə qədər idxal edilən əmanətlərin para ilə tədiyyəsi yeni açılmış sandıqlarda Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları Mərkəzi İdarəsi tərəfindən nəşr olunub Maliyyə naziri ilə 18 təmmuz [iyul] 1919 sənəsində təsdiq edilən qəvaid [qaydalar] ilə hər ayrı əmanətə təyin olunan nisab [norma] ilə qismən həftədə iki yüz (200) rublə verməklə tətbiq edilir. Faizli kağızlar ilə olan əmanətlər isə heç bir məhdudiyəti haiz olmamaqla tamamən sahblərinə qaytarılır.

İmza etdi: Maliyyə naziri

Əliağa Həsənzadə

Dövlət Əmanət Sandıqları və Xırda

Etibar müdiri:

[Nəsir bəy] Tağıyev

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter agentliyindən)

Bu gün Fəhlə Firqə İcra Komitəsi iclasında qət olunmuşdur [qərara alınmışdır]:

Nəzəri-diqqətləri buna cəlb etsinlər ki, hökumət camaatın amansız və rəhm-sizcəsinə fəhlələri işlətməsinin qabağını almaqdan acizdir. Tələb etsinlər ki, hökumət birinci zəruri şeylərin qiymətləri əskiləcəyinə müəyyən söz versin, yəni istefa versin.

Veymar - Almaniya Milli Şurası iclasında bir çox nətiqlər gurultulu alqışlar altında bəyan etmişlərdir ki, almanlar sülh müahidənaməsini [sazişini] ancaq məcburiyyət nəticəsində imzalamışlardır. Gərək bu gün Almaniya azad olsun. Xariciyyə naziri Müllər bəyan etmişdir ki, biz həmişə müahidənamə müqabilinə protesto edəcəyiz və əgər bu gün əhdnamənin tez təsdiqinə çalışsaq, məhz bir an əvvəl ablukanın [blokadanın] qaldırılmasına vadar etmək üçündür.

Vaşinqton - Bir qəzetə mühərriri ilə müsahibə əsnasında Vilson demişdir ki, onun zənnincə, Almaniya əhdnamə mövcubincə [sazişə uyğun olaraq] bütün şeyləri təslim edincəyə qədər Amerika qoşunları Reyn vilayətində qalmalıdır. O güman edir ki, Almaniya kəndi maliyyəsinə bir an əvvəl düzəltmək imkanı vermək üçün Müttəfiqlər mümkün olan qədər tezliklə Almaniya ilə ticarəti təcrid [bərpa] etməlidirlər. Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsi [Amerika Birləşmiş Ştatları] kredit açmaqla Avropanın təcridinə böyük həmiyyət ibraz etmişdir [göstərmişdir].

- Reyn ətrafı vilayətlərinin işğalı haqqında Amerika, Belçika, İngiltərə və Amaniya arasında əqd edilmiş etilafnamənin [bağlanmış sazişin] məzmunu nəşr olunmuşdur. Həman müahidənaməyə görə, işğal olunmuş ərazidə Müt-

təfiqlərin baş hökumətini təşkil etmək üzrə bir Reynland komissiyası təsis edilmişdir. Komissiyanın ixtiyarı olacaqdır Müttəfiqlər qoşunlarını təminedicilər versin. Mülkiyyə və cinayət işləri alman məhkəməsində mühakimə ediləcəkdir. Fəqət Müttəfiqlərdən birisini təhqir edənlərin işinə Müttəfiqlər divanı-hərbində [hərbi məhkəməsində] baxılacaqdır. İdareyi-mülkiyyə [mülki idarə] almanların əlində qalmalıdır. Baş komissiya işğal edilmiş ərazinin hankı yerində istəsə, idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] elan etmək haqqına malik olacaqdır.

Paris - Almaniya Hökuməti Müttəfiqlərə bir nota verərək bəyan etmişdir ki, alman rəisi-cümhuru [prezidenti] sülh müahidənaməsi və Reyn etilafnaməsinin [razılaşmasının] təsdiqini imzalamışdır. Müahidənamələr xüsusi qasid vasitəsilə göndərilmişdir. Almaniya Hökuməti ümidvar olur ki, bilatəxir [dərhal] abluka [blokada] ləğv edilər və əsirlər vətənə qaytarırlar.

London - Sülh müahidənaməsinin iqtisadi maddələri haqqında Avstriya hökuməti Müttəfiqlərə bir nota vermişdir. Müttəfiqlər həman notaya cavabən bildirmişlərdir ki, etirazların bəziləri haqlıdır və bəzi güzəştlərdə bulunmağa razıdırlar.

CÜMƏ GÜNKÜ TELEQRAFLAR

(Bolşevik xəbərləri)

Macarıstan inqilabı

Nauendən xəbər verirlər ki, Macarıs-

tan Qırmızı ordusunun silahı alınıb tərxis edilir. Asayışı saxlamaqdan ötrü ancaq 4 min nəfər Peştədə və 20 min nəfər də Macarıstanın sair yerlərində əsgər saxlanacaqdır. Təzə hökumət əhalini Romaniya tərəfindən ola biləcək təcavüzətdən müdafiə etməkdən ötrü 5 min nəfərdən ibarət Müttəfiq əsgərlərinin Peştəyə gətirilməsini tələb edir.

Qraf Andraşi

İsveçrədən Peştəyə varid olan [gedən] qraf Andraşi Macarıstan siyasiyyunları [siyasətçiləri] ilə müsahibə əsnasında demişdir ki, o, burjuazni hökuməti lazım görür. Lakin indiki hala görə müştərək nəzarətin lazım olduğunu etiraf edib, özü iştirakdan imtina edir. Füqərayi-kasibəni [proletariatı] qovmaqla burjuazni hökumət saxlamaq olmaz. Ələlxüsus Romaniya əsgərləri Peştəyə daxil olandan sonra heç mümkün deyildir. Kommunistlər hələ meydandan getməmişlərdir. Hərgah təzə hökumət irticəpərəst görünersə, onlar təzədən çıxış yapacaqlardır.

Romaniya əsgərləri Peştədə

Xəbər verirlər ki, 30 min nəfərdən ibarət Romaniya əsgərləri Peştəyə daxil olmuşlardır. Hamı dükanlar qapanmışdır. Teleqraf xətti işğal edilib, dəmiryol xəttinin bir neçə yeri xarab edilmişdir.

Vilhelm

Avqustun başında Moskvadan verilən xəbərlərə görə, Lloyd Corc Parisdə Avamlar Kameronunda [İcmalar Palatasında] demişdir ki, hərgah Vilhelm müharibənin baysi ədd [hesab] edilsə, ölüm cəzasına məhkum ediləcəkdir.

Serbiya Kabinəsi

Belqraddan xəbər verirlər ki, Serb-Xorvat Kabinəsi siyasi itxilafa görə istefa vermişdir. Kabinə istefasından sonra nizamsızlıq başlanmışdır.

Amerikada təzə toplar

Londondan xəbər verir[lər] ki, Vaşinqtondan alınan teleqrafa görə, hökumət departmanı fransızların olduğu kimi 75 və 155 millimetərə cəsamətində top-xanaya təzə toplar daxil edilməsini qərar almışdır.

(Royter agentliyindən)

Polisə tətili

Londondan xəbər verirlər ki, iyulun 31-də polisənin tətillik haqqındakı elanı Polisə İttifaqı tərəfindən buraxılmışdır ki, bu ittifaq keçmiş üsyanlara da cavabdehdir. Məvaciblər məsələsi həll edildikdən sonra həman ittifaq üzvləri azalmışdır. Şəhər polisəsi tətildə iştirak etməkdən boyun qaçırılmışdır. Avamlar Kameronunda Şort demişdir ki, 20 min polisə xidmətçilərindən 546-sı öz vəzifələrini ifa etməyə gəlməmişlərdir. Hər kəs iş gəlməməsi haqqında kafi cavab verə bilməsə, dərhal xidmətindən kənar ediləcəkdir.

Liverpuldən başqa, məmləkətin başqa yerlərində tətillik baş tutmamışdır. Liverpuldə 1700 nəfər polisə xidmətçisindən 300 nəfəri iş gəlmişdir.

Yaponiya

“F. R.” qəzetəsinin məqaləsində deyilir ki, Şantunq məsələsinin həlli Çin məmləkətini istiqlalıyyətdən məhrum

edir. Yaponiya kömür və dəmir almaqdan başqa məmləkətlərə möhtac olmayıb az bir zamanda Bəhri-Mühiti-kəbirdə [Sakit okeanda] hökm-fərma [hökmran] olacaq donanmasını inşa etməyə müq-tədir olacaqdır. Bu, Yaponiyanın irqi xüsusiyyət iddiasından və Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] yapışdırıl-madan imtina etməsidir. Bu qərarın qəbul edilməsi Versal müahidənamə-sinin ümdə qüsurlarından biri ədd edilə-cəkdir.

Bolşevizm təhlükəsi

Liondan xəbər verirlər ki, Rusiyada olan Amerika sabiq səfiri xəbər ver-mişdir ki, hərəgah bolşeviklər əleyhinə Rusiyaya kömək olmasa, bolşevizm baş-qa məmləkətlərə də sirayət edər [keçər].

VÜKƏLA ŞURASINDA

- Rəisi-Vükəlanın [Baş Nazirin] Samur-da toplaşmış qaçqınlara Azərbaycan torpağından keçməyə icazə vermək haq-qındakı məruzəsindən sonra qət edilmiş-dir [qərara alınmışdır]:

1) Vladiqafqaziya dəmiryolu vaqon verərsə, qaçqınların keçməsinə icazə verməli;

2) Onlar üçün 50 faiz güzəştə bulun-malı.

- Rəisi-Vükəlanın Tiflisdəki “Lehlər [polyaklar] evi” ehtiyacı üçün 600 pud ağ buğda aparmaq haqqındakı məruzəsin-dən sonra qət edilmişdir:

Burada qaçqınların hesabı artdığın-

dan və əhalinin kəndisinin möhtac ol-duğundan naşi [olduğuna görə] “Lehlər evi”nin təşəbbüsü rədd edilsin.

- Rəisi-Vükəlanın Ukrayna Müstəhli-kin [istehlakçılar] Cəmiyyətinin Azərbay-candan bir vaqon buğda aparmasına icazə vermək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məhsulun azalması və qaçqınlar ço-xalmasından baş qalxızmış ehtiyacdan naşi təşəbbüsət rədd edilsin.

- Rəisi-Vükəlanın Ədliyyə naziri müa-vini təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ədliyyə naziri müavinliyinə işbu sə-nənin iyulun 1-dən Azərbaycan İstinaf [Apelyasiya] Məhkəməsi sədri Olqert bəy Kriçinskini təyin etməli.

- Ərazi nazirinin 100 nəfər Yeddisu vi-layətinin ruslarının müvəqqəti olaraq Azərbaycanda məskun edilmək haqqın-dakı təşəbbüsatlarına dair məruzəsin-dən sonra qət edilmişdir:

İşbu məsələ Daxiliyyə naziri, Ərazi naziri, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirindən mürəkkəb [ibarət] bir komisiyonun müzakirəsinə həvalə edilsin.

- Ədyan [Dini Etiqad] nazirinin Azər-baycandan aparılan kəlisə [kilsə] şamlarını gömrükdən azad etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Azərbaycandan aparılan kəlisə şam-larını gömrük xərcindən azad etməli. Fəqət Qafqaziya Sinod kontoru namın-dan gömrükxana təriqi [yolu] ilə fəqət

həman kontor namına olması məşrutdur [şərtidir]. Bu vaxtadək həman kontor üzərində qalmış 1085 manat 30 qəpiyi ləğv etməli.

- Türuq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin cari işlər üçün 50 min manat təxsisini [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hökumətin 1 fevral qərarı mövcubincə [qərarına əsasən] istənilən para 20 milyonluq fondan buraxılsın.

- Maliyyə nazirinin dövləti müəssisələr ehtiyacından ötrü əcnəbi valyuta almaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə Nəzarətinə əcnəbi valyutası almaq tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin dəftərxana və aksiz məxaricatı üçün məbləğ təxsisini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinin məxaricat smetasına aksiz məxaricatı olaraq bərvəchi-ati [aşağıdakı] əlavəyə icazə verilsin: Dəftərxana və təsərrüfat məxaricatına 100 min manat, sənaye məxaricatına 179 min manat.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Gürcüstan Hökumətinin Azərbaycan və Ermənistan hökumətlərinə müraciəti
İrəvan, Ermənistan Cümhuriyyəti Hökuməti sədrinə

Bakı, Azərbaycan Cümhuriyyəti sədrinə

Qars nahiyəsi və İrəvan quberniyasında son vaxtlar baş qalxırmış qanlı hadisələr Gürcüstan Cümhuriyyəti Hökumətini əndişəyə salmaqdadır. İşbu toqquşmalar Zaqaqaziyanı müdhiş qardaş müharibəsi meydanına sövq edir. Məmləkətimizin müqəddəratı Sülh Konqresində həll edildiyi bir zamanda ümumi siyasi məsələmizi gərginləşdirir və hamı Qafqaziya millətlərini ən fəna nəticələrlə təhdid etməkdədir.

Hamı cümhuriyyətlərin hökumətləri mübahisəli məsələlərin sülh üzrə həlli vasitəsilə işbu toqquşmaların səbəb və müsəbbiblərini [səbəbkarlarını] bərtərəf etməklə [aradan qaldırmaqla] milli ədavəti miyandan [aradan] qaldırmağa var qüvvətlərini sərf etməlidirlər.

İşbu vəzifə ifası vaxtımızın ciddiliyindən dolayı Gürcüstan Cümhuriyyəti Hökuməti Zaqaqaziya Konfransının fəaliyyətinin təcridini [bərpa edilməsini] təklif edir.

*Gürcüstan Hökuməti sədri əvəzində
Xariciyyə naziri: Gegeçkori*

Aldığımız məlumatlara görə, Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti kəndi rizasını vermişdir.

* * *

Fabriçni müfəttiş Əliheydər Babayev cənabları işbu günlərdə Çornı-qorod xəstəxanasının əhvalını təhqiq üçün məhəllinə [yerinə] gedib oradakı başsızlıq haqqında bir məruzə tərtib verərək Baş Fabriçni müfəttişə irsalən [göndərməklə],

Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] təqdimini rica etmişdir. Məruzədən anlaşıldığı üzrə Neftçilər İttifaqı ixtiyarında olan başqa xəstəxanalardakı nizam və qayda Çornı-qorod xəstəxanasında yoxdur. Zira xidmətçilər son dərəcədə həyəcana gəlmişdirlər. Sərtəbib [Baş həkim] Məsai Nəzarətinin dekretləri haqqında eşitmək belə istəməyərək əski Nikolay qanunlarından fəna qanunlar tətbiq etməkdədir. Müfəttiş lazımi tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

ŞİMALİ QAFQAZ CÜMHURİYYƏTİ VƏ RUSİYAÇILAR

General Denikin bir tərəfdən Şimali Qafqaz hökuməti-cümhuriyyəsini tanımayı, digər tərəfdən Şimali Qafqaz millətlərinə aid ərazidən hər ayaq basdığı yerlər əhalisini əsgər etməyə zorlayır. Madam ki, Şimali Qafqaz hökuməti-cümhuriyyəsini və şimal əqvamının [xalqlarının] hürriyət və istiqlalını tanımayı, onların hakim olamayacağı bir yer üçün vətəndaşları əleyhinə hər bə onları məcbur etmək əşnə məzalim [daha alçaqca bir zülm] deyilmi?

Hüquqi-düvəl qəvaidi təcvi edərmi [Dövlətlər hüququnun qaydaları icazə verərmi] ki, müstövli [işğalçı] bir ordu bir məmləkətə girincə, o məmləkətin əhalisini dərhal cəbrən [zorla] silahlandırın və vətəndaşları əleyhinə hər bə sövq etsin? General Denikin Şimali Qafqaz Cümhuriyyətini tanımayıb, yalnız vahid Rusiya hesabına çalışdığına görə, Şimali Qafqaz müsəlmanlarını hürriyət və is-

tiqlallarının düşməni olan rus hökuməti mənfəətinə qan tökməyə hankı qayda ilə məcbur edə bilər? Qaydadır ki, bir millət ancaq hakimiyyəti-milliyəsi, mənfəəti-ümumiyyəsi uğrunda ölür və öldürür. Bunda isə Şimali Qafqaz millətləri, biləks [əksinə], öz düşmənləri lehinə və öz hakimiyyət və hökumətləri əleyhinə öləcəklər və öldürəcəklər.

General Denikin çeçenə, inquşa, osetinə, Dağıstana rus hökuməti namına kəndisi vali təyin edər olduqdan sonra, Rusiyanın federativni respublika olacağını elan etməsi Şimali Qafqaz millətlərinin hakimiyyətini təmin edəmməz. Qafqaziyalı millətlərdən hər birinə özlərindən birer kişinin rus hökuməti tərəfindən vali təyin edilməsi, yaxud Rus Cümhuriyyəti Parlamentosunda və ya hökumətində Qafqaz millətlərinə mənsüb birer kişi bulundurulması Qafqaz istiqlal və hakimiyyətidir demək istənilirsə, Denikin hakimiyyət nədir, bilməyir. Buraxsın bizi, biz özümüz bildiyimiz kimi yapaalım. Nə vaxt ki Denikin, Kolçak kimi xaricdən qarışanı olmayaraq bir millət daxili və xarici işlərini dilədiyi kimi qayırar, dolandırar, işlə, millətin hakimiyyəti odur.

Müstövli bir ordu düşmən məmləkətində vəsaiti-laziməsini tədarük ehtiyacı ilə təkalifi-eyniyyə tərhinə [natura şəklində vergi qoymağa] lüzum gördüyü təqdirdə, hüquqi-düvəl qəvaidi sərihdirdir [dövlətlər hüququnun qaydaları açıq-aşkar bildirir] ki, bunun məişəti-əhalini daraltmayacaq bir nisbətdə olması və hökuməti-məhəlliyənin qəvanini mövcubincə [yerli hökumətin qanunlarına əsasən] istəyə biləcəyi əşyaya münhəsir [məxsus; məh-

dud] qalması və alınan mallar müqabilində əsmanının [qiymətinin; dəyərinin] verilməsi və ya təmin edilməsi lazım gəlir.

General Denikin, filvaqe [faktiki olaraq], rusun qeyri olan əcnəbi bir məmləkətə, Şimali Qafqaz müsəlmanları arasına girdi. Lakin hüquqi-düvəlin bu qaydasına riayət etmədi. Kəndinə, rus hökumətinə, rus həyatına pək əcnəbi olduğunu eyi bildiyi Şimali Qafqazda hər kimdən və hər hankı bir millətdən nə qopara bildi isə, ordusuna son kar olmaq niyyəti ilə qopardı, aldı. Əhalinin nə dərəcəyi-təhəmmülünü [dözümünün dərəcəsinə], nə də ehtiyacını gözətmədi.

Təkalifi-nəqdiyyəyə [nağd pul vergisinə] gəlincə, 1866 və 1870-71 müharibətində almanların qeyri-hüquqi olaraq yaptıkları ağır təkalifi-nəqdiyyəni şimdi Denikin Şimali Qafqaz müsəlman əqvamı əleyhinə tərh edir. Lakin bu təkalif nədir? Cəzamı? Xayı. Çünki cəzayə-nəqdi bir məhkəmə qərarı ilə olduğu halda, bu öylə bir qərara müstənid deyildir [istinad etmir].

Sonra Şimali Qafqaz millətləri Denikin qarşısında müsəlləhən [silahlı] müdafiədə bulundularsa, bu müdafiə öz hökumət və hakimiyəti-milliyələrini və vətənlərini müdafiədən ibarət olduğuna görə, borcları idi. Onların rus hökuməti müvaciəhəsində [qarşısında] heç borcları yox idi ki, təraxiləri [səhlənkərlikləri] və ya ehmalları səbəbi ilə Denikin onları təcrim və mücazat edə bilsin [cərimə edə və cəzalandıra bilsin].

Qəribdir ki, general Denikin silah yoldaşları bulunan Kuban çərkəzləri haqqında şimdi pək qaba nankorluq yapır.

Keçən sənə mart əsnalarında Kuban çərkəzləri ilə Kuban bolşeviklərinin arası kötü idi. Çərkəzlər bolşeviklərlə müharibə edib məğlub olmuşlardı. Bunun üzərinə general Kornilov tərəfinə qoşuldular. Kornilov qüvvətinin əsasını bu yolda Kuban çərkəzlərindən bula bildi və bolşevik üstünə yürüdü. Bilaxirə [daha sonra] yerinə keçən Denikin də ancaq o sayədə işini şimdiki hal və dərəcəyə gətirə bildi.

Zənn etməyiniz ki, çərkəzlər vahid Rusiya qayımaq və rus hökumətinin yənidən təsisinə çalışmaq üçün o zaman bolşevik əleyhinə yürüdüldər. Xayı. Biləks, bolşeviklərin elan eylədikləri hürriyyəti-əqvam [xalqların azadlığı] əsasını feilən əldə etmək istədikləri zaman məhəlli bolşeviklər buraxmadılar. Niza [çəkişmə] buradan başladı və məğlubiyətin acısı təsir etdi. Eyni təsir altında bulunan Kornilov ilə birləşmələrinin səbəbi iştə bu idi. Ondan ötrü çərkəzlərə pək ziyadə minnətdar və onların hüquqi-əsliyyələrinə pək ziyadə riayətkar olması lazım gələn Denikin, şimdi Azərbaycan, Gürcü, Ararat, Kuban cümhuriyyətləri haqqındakı müsəmiyəsinə [tolerantlığını] belə Şimali Qafqaz Cümhuriyyətindən diriğ edir [əsirgəyir].

Türkcədə zərbi-məsəldir: “Bəslə qarğanı, oysun gözünü.” Əgər general Denikin rus olmayan ənasirin [ünsürlərin; xalqların] cümhuriyyətləri haqqında müsəmiyəkar isə, Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti rus deyildir. Onun üçün digərləri qədər müsəmiyə və müsəidəyə layiqdir. Əgər uzunca məlum və müəyyən rus hüdudu daxilində qalanlar haqqında daha az müsəmiyəkar isə, Kuban Cümhuriyyəti mütləqa rus hüdudu içindədir.

Yaşatmaması lazım. Halbuki Şimali Qafqaz Cümhuriyyətini əsla tanımadığı və ona bir dəqiqə aman və zaman vermədiyi halda, Kuban Cümhuriyyətini, heç olmasa, rus Məclisi-Müəssisəsinin ictimasına [yığışmasına] qədər halı üzrə buraxmaqdadır.

Anlayamadığım cəhət Şimali Qafqaz dağlı əqvamının hüquqi-əslıyyəti-istiqlallarını nə üçün bu qədər pamal və hədəf etdiyidir.* Cənub əqvamının və Kuban ruslarının haqqı-istiqlalları vardır da, yalnız tək bir dağlı müsəlman əqvamınınımı yoxdur?

Mənim anlayışıma görə, general Kolçak və Denikin öylə gərək idi ki, Kuban Cümhuriyyəti haqqında nasıl düşünürsə, Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti haqqında da öylə düşünsünlər. Və onu Kuban Cümhuriyyəti hal və şanında tələqqi etsinlər. Bu əsas üzərində əgər şimal əqvamı ilə aralarında bir etilaf və müqarınət [razılıq və yaxınlıq] vücuda gətirmiş olsaydılar, bolşevizm əleyhinə Şimali Qafqaz Cümhuriyyətini daha insani bir təriq [yol] ilə qolay qazanmış olarlardı.

Dərin təəssüflərlə etiraf edəyim ki, ingilislər bizim Şimali Qafqaz məsələsində çox günahkardılar. Rusiyaçıları əllərində kirli kukla kimi oynadan ingilislər bizi inkisari-xəyalə uğrattılar [məyus etdilər]. Hərbin əvvəlinci günündən bəri hər vəsilə ilə deyirlərdi ki, bizim zəfər və qələbəmiz məhkum millətlərin xilas və qələbəsi, bəlkə, bütün insanlığın qələbəsidir. Bunu təkamil dünyanın hakimi

* Çünki onlar kəndilərini müdafiə qüvvətinə malikdirlər. Güc nərdə, haqq da orada. **İdarə**

olmağa ləyaqət iddia edən ingilis milləti söyləyincə, biz, əlbəttə, inanırız.

Şimali Qafqaziyada Şimali Qafqaz hökuməti-cümhuriyyəindən başqa hökumət tanımayacağını ingilis hökuməti namına Baş komandan general Tomson söz verdi. Şimali Qafqaz hökumətini Sülhi-Ümumi Konqresinin qərarınadək hali-hazırı üzrə hökuməti-cümhuriyyə olaraq qəbul etdiklərini və müəyyən hüdud içində Dağıstan vilayətinin daha şimdindən Azərbaycan vəziyyətində olduğunu və ancaq Denikinın Türkünstan sövqiyatında Qrozni-Petrovsk dəmir-yolundan istifadə edə biləcəyini də söylədi.

Həpsinə məət-təşəkkür [təşəkkür edərək] inandıq. Çünki söyləyən ingilis komandanı ingilis hökuməti namına söyləyirdi. Hökuməti namına söz söyləyən komandanın yalana tənəzzül edəcəyini zənn etməyə nə haqqımız ola bilər?! Heyrət! Bu məvaiddin [vədlərin] cümləsi şimdi hava oldu. Yalnız Denikinın dəmir yolundan istifadəsini bir çox faizi ilə birlikdə təhəqqüq etdirdilər [həqiqiliyini meydana qoydular]. Nə kimi faizlə? Məsələn, təkamil Dağıstan vilayəti, torpağı ilə birlikdə.

Mən Londonda ingilis hökumətinin Qafqaz məsələsi ilə məşğul olub-olmadığını və bu barədə nə düşündüyünü biləmməm. Lakin Qafqaza gələn və ingilis hökuməti namına və ya ondan aldığı səlahiyyətlə söz verən və söz söyləyən ingilis komandanları Şimali Qafqaz işində bizimlə adətən istehza dərəcəsinə varmaq kiçikliyinə tənəzzül etmişlərdir. Mən istərdim ki, ingilislər Şimali Qafqaz əqvamını tövhiş edəcək [ürküdəcək] bir iş

yapmış olmasınlar. Mən istərdim, ingilislərdən bu barədə öylə bir eyilik görəlim ki, aramızda münasibəti-dostanəyə səbəb olsun.

İngilislər əgər bizim həqiqi xilasımızı istəsəydilər, Şimali Qafqazı yenidən təsis etmək istədikləri Rusiyanın hüdudu xaricində göstərərlər. Denikini də mən' edərlər [dəf edərdilər; uzaqlaşdırardılar]. General Tomson pək əla bilirdi ki, Etilaf [Antanta] dövlətlərinin Şimali Qafqazı konqre qərarınadək əski Rusiya hüdudu içində buraxan bir qərarı-düvəlisi [dövlət qərarı] vardır. Əgər o sözləri özünün dediyi kimi vədi-qəti halında söylər olsaydı, əvvəli-əmrədə [işin əvvəlində] öz hökuməti nəzdində təşəbbüs edəcək və şimal mühiti vəziyyətinin siyasətən icabatını [ehtiyaclarını] öz hökumətinə bildirəcək və israr eyləyəcəkdi, ta ki konqre qərarınadək Şimali Qafqaz Cümhuriyyətinin dəxi cənub cümhuriyyətləri kimi rus hüdudundan xaric buraxıldığını və vahid rusiyaçıların bu cümhuriyyət ərazisinə girməyə səlahiyyətədar olmadıqlarını ehtiva edən yeni bir qərar ittixaz [qəbul] və təbliğ edilsin.

Konqre qərarınadək məmləkətimizi düşmən əlində və özümüzü xaricdə halitizarda buraxacaqlarına, mülkümüz, məmləkətimiz öz əlimizdə, Denikin konqrenin qərarını bəkləsə, daha adilənə olacaqdı ya. İngilis komandanı, ingilis ürfanı, əlbəttə, bunu təqdir etməz deyildi. Madam ki, bunu böylə yapmadı və yəpdirəmədi, sözlərini hökuməti namına deyil, bəlkə, iğfal [aldatmaq, yanıltmaq] üçün öz qafasından söyləyirdi.

Düvəli-Etilafıyyənin [Antanta dövlətlərinin] bu işdəki günahı yalnız bu miqdar deyildir. Bir tərəfdən min dürlü rica və

minnətlə yardımçı gətirdiyimiz türkləri qovdular, yerinə özləri yardım etmədilər və bizi hər qüvvətdən məhrum buraxdılar. Digər tərəfdən rusiyaçılara silah və qüvvət verdilər. Və bizə dönüb: “Rusiyaçıların öz ordumuz olduğunu unutmayınız” təhdidində bulundular.

Ən son bir gün gördük ki, onların şu “bizim ordumuz” dedikləri qüvvət Şimali Qafqaz Cümhuriyyətinə aid Dağıstan ərazisinə girirdi. Bütün qüvvətini Düvəli-Etilafıyyədən alan və hər yəpdiğini onların nəfx [ruhlandırması] və ilhamı ilə yəpən bu qüvvət cümhuriyyətimizi, nəhayət, məhv etmiş olarsa, fəlakəti-milliyəmizi əsl kimin ehzar etmiş [hazırlamış] olması lazım gələcəyini siz söyləyiniz!

Düvəli-Etilafıyyə bir çox millətlərin zərərinə olaraq əski Rusiyanı ehyaya [diriltməyə] əcəba neyçin bu qədər uğraşırlar? Bunca məsaini [səyi] əcəba həp əyləncə qəbilindənmi sərf edirlər? Yoxsa bir səbəbə binaənmi [görəmi]? Şübhəsizdir ki, onların əski Rusiya ənqazından [xarabalıqlarından] mürəkkəb [ibarət] yeni bir Rusiya vücuda gətirməyə çalışmalarının səbəbləri vardır.

Əsbabın [səbəblərin] bir dənəsi və ehtimal ki, ən başlıcası da Heyəti-Etilafıyyəyə mənsub dainlərin [alacaqlıların] Rusiyadan alacaqları bulunan milyardları zayə etməmək üçün məhəlli-istifa [geri almaq yeri] qayıрмаq olsa gərəkdir. İndi böylə olduğuna görə, Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti diplomasisi üçün əcəba mümkün deyilmidir ki, rus düyuni-ümümiyyəsinə [ümumi borclarından] hissəsini Şimal Cümhuriyyətinin qəbul və təəhhüd edir olduğunu [öhdəsinə götürdüyünü] şimdiden təmin vəsiləsi ilə [təminat verməklə] Heyəti-Etilafıyyə ilə

Londonda yeni bir müzakirə qapısı açılınsın. Etiqadımca, mümkündür. Hətta əhvali-ümumiyyənin bugünkü görünüşünə görə yeganə yol da budur.

Heyəti-Etilafiyə əski Rusiyanın eh-yasına, gördükləri rəya üzərinə bila-mülahizə [düşünmədən] həman başlamış deyillərdir. Onları buna sövq edən və əmri-ehyanın [diriltmə işinin] lüzumuna və ondakı mənfəət və məsləhətə onları iqnə [qane] edən, əlbəttə, rusun məruf [tanınmış] əski diplomatlarıdır. Və diplomatlar Düvəli-Etilafiyəyə bunu qılinc qüvvəti ilə cəbrən [zorla] qəbul və təəhhüd etdirmədilər [boyunlarına qoy-madılar]. Millətlərə aid hər məsələ hər zaman mütləqə qılinc ilə həll və fəsl edilməz [nəticə əldə edilməz]. Bizim diplomasiyimiz bu həqayıqı [həqiqətləri] bilməli ikən Bakıda, Tiflisdə yalnız ingilis heyəti-əsgəriyyəsi ilə işi qurtaracaqlarını zənn etmək qəflətində bulunan nüzzari-qasirül-əbsarımız [dar görüşlü nazirlərimiz, uzaqgörən olmayan nazirlərimiz] Düvəli-Etilafiyə ilə etilaf və müqarinet [razılığa gəlmək və yaxınlaşmaq] cəhətini naqabili-əfv [bağışlanmaz] bir dərəcədə ehmal və təxir etmişlər və fəlakəti-hazirəmizə biz-zat [şəxsən] özləri bu təriqlə [bu yolla] sə-bəb olmuşlardır.

Pşimaf

NƏ ÜÇÜN AMERİKA İANƏLƏRİ YALNIZ ERMƏNİLƏRƏ VERİLİR?

Batum yolu açılar-açılmaz Amerika-dan Ararat Cümhuriyyətindəki erməni aqları namına milyonlarca buğda, libas,

hətta axça göndərilməsini qəzetələrdə bir vaxt peydərpey [dalbadal] oxuyurduq. Sonra məlum oldu ki, mədəni və insaniy-yətpərvər amerikalılar təşkil etdikləri bir cəmiyyət vasitəsilə Yaxın Şərqdəki fəla-kətzədələrə ciddi müavinətdə buluna-caqlar. Yevropa müharibəsinin ənvai [müxtəlif] bəlalalarına mübtəla qalmış bi-çarə şərqilər və ələlxusus Ermənistan-dan Azərbaycana fərar etmiş müsəlman qaçqınları bu xəbərin doğru olmasını dörd gözle bəkləyirdilər.

“Əqsayi-Şərqə [Uzaq Şərqə] Müavinət Cəmiyyəti”nin nümayəndələri Gürcüs-tana və Azərbaycana da təşrif gətirib hər yerdə erməni möhtaclarına, qaçqınla-rına və mərizlərinə [xəstələrinə] maddi və mənəvi müavinətlərin ciddi təşəbbü-satında bulundular. Cəmiyyətin Azər-baycan nümayəndəsi Teodor Elmer cənabları Bakıya gəlib yalnız erməni fəqərəsinin qeydinə qaldığı əsnada əhvalın çəgunəliyini [necəliyini] öyrən-mək üçün nisanın 24-də Xeyriyyə naziri [Viktor] Klenevski onu ziyarət etmişdir. Nazir həzrətləri Azərbaycanın ehsan və ianə işlərində yürütdüyü məsləyəndən Elmar cənabını halı [xəbərdar] etmək üçün ona bir çox dəyərli və müfid [fay-dalı] məlumat təqdim etmişdir və sübut etmişdir ki, Azərbaycanda müstəhəqlərə [haqqı çatanlara] bilafərqi-dinü-millət [din və millət fərqi olmadan] hamıya bərabərcə kömək edilir. Hətta Zəngəzurda toplaş-mış 40 min müsəlman qaçqınlarının keçirdikləri üsrəti [çətinliyi] nəzərə alma-yaraq, erməni fəqərəsinə bəlkə həddin-dən artıq kömək edilir. Məsələn, Gən-

cədə ermənilər üçün 25 uşaqıq bir yurd, 30 nəfər üçün də bir mərixana açılmışdır. 100 erməniyə xörək və 750 erməniyə də pay verilir. Şəki şəhərinin yurdunda 170 nəfər və Bakının yurd-larında da hətta 1220 nəfər erməni uşaqları saxlanılır. Hələ Mərkəzi Ev Komitəsinin əli ilə erməni möhtaclarına hədsiz köməklər edilir.

Bunu dinləyərək Elmar cənabları heyran qalmışdır ki, Azərbaycanın ermənilərə bir bu qədər etdiyi ehsan və ianələrindən onu heç kəs halı qılmamışdır. (!)

Mülaqatın [söhbətin] axırında nazir həzrətləri Elmardan rica etmişdir ki, Amerika əhlinin ianə və ehsanından müsəlman miskinlərinə də qismət verilsin. Lakin Elmar cənabları bu təklifi rədd edərək cavab vermişdir ki, onun vəkaləti yalnız erməni füyqərasına müavinət göstərməkdir. Fəqət bu təklifi amerikalıların Əqsayi-Şərq Cəmiyyətinin Qafqaz şöbəsi Tiflisdə həll və qəbul edə bilər. Binaənileyh Elmar cənabları öhdələrinə alırlar ki, nazirin bu haqlı istidasını [xahişini] şöbəyə təqdim etsin.

Bu mülaqatdan üç ay keçir. Lakin Amerika ianələri əvvəlki kimi yenə hər yerdə yalnız ermənilərə qismət olur. Halbuki cəmiyyətin ümdə vəzifəsi Yaxın şərqilərin möhtaclarına müavinət göstərməkdir. Yəni amerikalıların nəzərinə Əqsayi-Şərqdə ermənilərdən başqa gürcü, ləzgi, kürd, türk və sairləri heç də yaşamayırmışlar. Buraların hamısı yalnız erməni tayfalarından ibarət olduğu üçün də Əqsayi-Şərq əhlinin, yəni yalnız ermənilərin (?) möhtaclarına kömək əmri

verilmişdir.

Bəlkə bu əmr ikinci bir yanlış nəzərlə verilmişdir. O da bundan ibarətdir ki, Şərqdə, xüsusən Qafqazda müharibənin zərbələri yalnız erməni tayfasına dəymişdir. Binaənileyh [ona görə], Şərqdə ermənilərdən başqa sair millətlərdən xəsarətdidə olmadığı cəhətə, hər kəsin harada fitrə və sədəqəsi varsa, hamısını gərək erməni füyqərasına göndərsinlər. Odur ki, Amerika sədəqəçiləri də sədəqələrini yalnız şərqli ermənilərə göndəririlər. (!)

Burada işlənən səhv və xəta, əminəm ki, amerikalılara mütəəlliq [məxsus] deyil. Yer üzündə ən mədəni və insaniyyətərvər bir millət varsa, o da amerikalılardır. Dəlilə artıq ehtiyac yoxdur.

Bəs səbəb nə olmuş ki, Amerikanın milyonlarca ehsanları yalnız ermənilərə qismət olur? Bunun səbəbi aşkardır. Özlərini məzlum və sairələrini zalım göstərmək bizim qonşuların qədimdən peşələri olduğu kimi, yəqin ki, bu dəfə də yüz cürə yalan və iftiraları ilə Amerika mətbuatını doldurmuşlar və inandırmışlar ki, Qafqazda müstəhəqq və məzlum bir millət varsa, o da yalnız ermənilərdən ibarətdir. Odur ki Amerika ianələri Azərbaycanda, Gürcüstanda və Ararat da irəsində ermənilərdən başqa, hətta acından ölsələr də, sairələrinə verilməz.

Bəzi sadədil müsəlmanların zənni: “Ermənilər xristianlardan olduqları cəhətə xristian ölkəsindən də onlara ianə göndərilməsi təbiidir” – yanlış bir zənnidir. Zira Qafqazda ermənilərdən başqa sair xristianlar da az deyil. Bununla belə,

Amerika ianələri hələ ermənilərə qismət olur və böylə də davam edəcək, ta ki işlərin üstü açılmağa.

Qurulan hiylələrin bəzi cəhətləri açılmaqdadır. Böylə ki, bu günlərdə Qarabağ general-qubernatoruna müsəlman qaçqınları ərizələr verib şikayətlər etmişlər ki, Amerika nümayəndələri ancaq erməni qaçqınlarına ianə paylayırlar. Müsəlman müstəhəqqələrinin heç də hallarına yanmayırlar. Buna kifayət etməyərək, erməni xəsarətinə dair siyahılar, statistiklər tərtib verirlər. Bu fəqərədən [hadisədən] anlaşılır ki, bu iş amerikalılar əli ilə görülürsə də, fəqət baniləri bizim qonşularımızdır. Amerikanın ianələrinə yalnız özləri malik oldular. Buna kifayət etməyərək indi də tərəfgirlərin əli ilə Yevropa əfkari-ümumiyyəsinə [ictimaiyyətinə] özlərinə cəlb etmək istəyirlər.

Yüzlərcə dağılmış müsəlman kəndlərinə etina etməyib 5-10 erməni xəsarət-didələrinə mükəmməl siyahı tərtib verməklə bu ağalar bilirmisiniz hankı millətin müqəssirliyinə çalışırlar?

Amerika nümayəndələri ədalətdən kənar böylə hərəkətləri bizə rəva görməsinlər. Amerikalılara yaxışmayan tərəfgirlikdən əl çəkib, ermənilərlə bərabər müsəlman möhtaclarına da ianə versinlər. Hərgah bu mümkün olmasa, bəri doğru və düzgün mühakimənin xatirəsi üçün hər iki tərəfin zərər və ziyanlarını siyahıya tutsunlar. Vətəndaşlarına göstərsinlər ki, təcavüzləri “zalım” tatarlar deyil, “məzlum” daşnaklar yapmışlar. Böylə olmasa, ədalətli amerikalılara nə gözlə baxırlar?

Şuşalı

“ÖPƏR KİM BİLİR BƏLKƏ BİR XÜLYA”

... Öpər daima pürhəvəs dalğalar
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları.
Əsər, titrədər müztərib rüzgar
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları.

Qayıqdan əyil, zülfünü tök suya,
Düşün, öylə asudə dal uyquya.
Öpər, kim bilir, bəlkə bir xülya
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları

Pərişan tökülmüş suya örgülər,
Sevincdən dəniz sanki ağlar, gülər.
Hərərətlə hər dalğa öpmək dilər
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları

Kiçik dalğalar çırpınar təknəyə,
O sevdəyi-rəqsanı tutsun deyə.
Gələr, can atar, səy edər görməyə
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları.

30 iyul 1919

Ayn. Y.

MƏTBUAT

Məlum olduğu üzrə, Ermənistan böyük təhlükə altındadır. Vedibasər, Şərur, Naxçıvan və Qars tərəflərində türk-islamçılar erməni zülmünə boyun əyməyib, Ermənistanı tabe olmaq istəməyirlər. Bundan dolayı da ermənilərlə müsəlmanlar arasında böyük müsadimələr [toqquşmalar] vəqə olub, adi bir müharibə şəklindədir. Bu münasibətlə Tiflisdə nəşr olunan nım-rəsmi [yarı rəsmi] gürcü “Borba” qəzetəsi uzun bir məqalə yazı-

raq bu kimi çıxışların gərək Ermənistana və gərəksə bütün Zaqafqaziya nə qədər zərər verə biləcəyini qeyd, səbəblərini təhlil edir və önünü almaq çarələrini düşünür.

Cənubi Qafqazya hadisətinin səbəblərindən bəhslə “Borba” deyir ki:

“Osmanlı imperiyası əzasından [bədən üzvlərindən] əhalinin yüzdə 90 faizi müsəlman və ancaq 10 faizi erməni olan ərazilər kəsilir, parçalanır. Buralarda ermənilər hakim bir millət, müsəlmanlar isə haqq və hüquqsuz qul edilirlər. Bu halı saxlamaq və əbədi yaşatmaq üçün də Amerika qoşunu tələb edirlər. Əgər bunu da əlavə edərsək ki, Türkiyə vilayətləri Türkiyənin rizası hasil edilmədən və beynəlmiləl konfrans tərəfindən təsdiq olunmadan məzkur [deyilən] yerlərin nüfuzlu erməni dairələrinin protestolarına rəğmən, Nubar paşanın saqındırmalarına rəğmən Ermənistana mülhəq edilir [birləşdirilir], bunu da əlavə etdikdə aydın olur ki, Ermənistan “ittihadı” [birliyi, birləşməsi] nə kimi fəlakətlərlə nəticəpəzir olacaqdı. Hal-hazırda Kiçik Asiya Ermənistanında vüqu bulmaqda olan hadisət anarşi deyil, müharibə hazırlığı da deyil. Burası müsəlmanların, boyunlarına bağlanan erməni hökuməti əleyhinə üsyanı başlanğıcıdır.”

Buna görə də “Borba” qəzetəsinin zənnincə, Ermənistan mandatı amerikalılara verilməsi işə kömək etməyəcəkdir. Çünki:

“Bu anarşinin səbəbləri o qədər dərinidir ki, heç dürlü Amerika mandatı və – ondan daha əhəmiyyətsiz olan – Amerika qoşunu Böyük Ermənistanda

nizam və asayiş bərpa edə bilməyəcəkdir. Amerikalılar mandat məsələsinin həllini təxirə salırlarsa, həman bunu etiraf [qəbul] etdiklərindəndir. Hətta əsaslı qorxu var ki, Amerika, mandatı qəbul etdikdən sonra öhdəsinə almış olduğu məsələnin qeyri-qabili-həll olduğunu dərklə bir müddətdən sonra dübarə öhdəsindən atsın.”

Daşnaksaqan mətbuatı bu işi ümum Zaqafqaz millət və cümhuriyyətlərini təhdid edən bir türk təhlükəsi adlandıraraq gürcülərdən sual edir ki, bu mübarizədə onlar ermənilərəmi, türklərəmi kömək edəcəklədir? Bu suala cavabən məzkur qəzetədə deyilir ki:

“Biz həmişə milli ixtilafı Zaqafqaz üçün ən böyük müsibət, ən böyük məlanət [lanət] hesab etmişiz. Biz həmişə milli nifrət oyandıran, qanlı intiqam təbliğ edən siyasəti ağılsızlıq və cinayət ədd [hesab] etmişiz. Biz yorulmaqsızın təkrar etmişiz ki, Zaqafqaziya millətləri öz hürriyyətlərini və sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] tərəqqilərini ancaq ədavəti unutmaq və vahid cəbhə yaratmaq-la təmin edə bilərlər. Biz kərratla [dəfələrlə] demişiz ki, qonşu millətə həqarət və imha hazırlayan firqə öz millətina də zəncir və qəbir hazırlayır.”

Qəzetənin zənnincə, bu fəlakətin önünü almaq üçün Azərbaycan ilə Gürcüstan etmiş olduğu kimi ümum Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin vahid bir cəbhə yaratmaları lazımdır. Binaənileyh [ona görə]:

“Biz erməni siyasi pişrovlarına [liderlərinə] təklif edirik, bizə tərəf qayıtsınlar, bizimlə bərabər Azərbaycanın da qanuni bir mövqə tutmaqda olduğu

vahid Zaqafqaziya cəbhəsinə övdət et-sinlər [qayıtsınlar]. Biz var qüvvəimizlə çalışırıq ki, qonşu Zaqafqaziya millətlərinin barışmasını asanlaşdıraq. Biz Kiçik Asiyada başlanmış olan qanlı hadisəyə xitam vermək üçün yeganə çarə bunu hesab edirik. Yoxsa bu işi nə Amerika mandatı yatıra bilər, nə də Amerika qoşunu.”

Məlum olduğu üzrə, bu məqsədlə gürcü hökuməti Azərbaycan və erməni hökumətlərinə müraciətlə, Zaqafqaziya konfransının təzələnməsini təklif etmiş və Azərbaycan hökuməti razı olmuşdur.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Müəllimin kursları

Şənbə günü işbu ağustosun 9-dan etibarən müəllimlər kurslarında tətbiqat dərsləri başlanacaqdır. Bundan ötrü də rüleytamdan [yetimxanadan] bir qaç 7-8 sinlərində [yaşlarında] heç oxumamış, bir qaç nəfər də bir sənə oxumuş əfəl [uşaqlar] gətiriləcəkdir. Əvvəlcə təcrübəli müəllimlərdən bir neçəsi dərs verəcəkdir. Sonra kurslarda təhsildə bulunmuş əfəndilər kəndi məharətlərini göstərəcəkdirlər.

Müəllimlər İttifaqında

Srağagün axşam Azərbaycan və Dağistan Türk-Müsəlman Müəllimləri İttifaqının yeni intixab edilmiş [seçilmiş] müvəqqəti Mərkəzi Bürosunun birinci iclası iniqad etmişdir [baş tutmuşdur].

Heyəti-rüəsalığa işbu əfəndilər intixab edilmişlərdir: sədr Ağabəy İsrəfilbəyzadə, müavini-sədr [Axundzadə]

Məhəmməd Səid əfəndi, katib Gəncə Müəllimləri İttifaqı sədri [Axundzadə] İdris əfəndi, xəzinədar Zəngəzur nümayəndəsi Müseyib əfəndi. İclasda qət olmuşdur [qərara alınmışdır] ki, bütün qəzalara dəvətnamələr göndərilib Bakıda iniqad edəcək müəllimlər qurultayına nümayəndə göndərmək haqqında məlumat verilsin. Nümayəndə əfəndilər kəndi qəzaları haqqında qurultaya məruzə təqdim etməlidirlər. Büro Ağabəy əfəndiyə qurultayın məramnaməsi tərtibini tapşırılmışdır. Vaxt təng [dar, az] olduğundan verilmiş ərizələrə cümə günü saat 12-də iniqad edəcək iclasda baxılacaqdır.

Ümumi iclas

Yekşənbə [bazar] günü avqust ayının 10-da “İttihad” firqəsinin Balaxanı şöbəsinin ümumi iclası olacaqdır. Möhtərəm yoldaşlardan həmin iclasa təşrif gətirmələri rica olunur. Ünvan: Sentralın küçə, nömrə 34. Ağa Nağıyevin mülkündə.

Salyan ilə sərbəst mal mübadiləsi

Ticarət və Sənəət [Sənaye] Nəzarəti Salyan ilə Bakı arasında sərbəst mal mübadiləsinə müsaidə vermişdir. Lakin mallar xırda qayıqlarla deyil, Nəzarətdə siyahı olan vaporlar [gəmilər] vasitəsilə olmalıdır ki, kənara mal aparılmasın. Salyan Kür nəhri axarında vaqe olub, bütün Muğan taxılı üçün bir anbar rolunu oynayır. Ona görə Nəzarətin bu təşəbbüsü Bakı və ətrafı üçün ərzaq məsələsində böyük rol oynayacaqdır.

Hacı-Tərhan qaçqınları

Ağustosun 7-də bir qayıqla Hacı-

Tərxiandan bir dəstə qaçqın varid olmuşdur [gəlmişdir]. Qaçqınlar böyük əziyyətlərdən sonra 14 günə Bakıya yemişlər. Qaçqınların dediyinə görə, bolşeviklər hənz iş başındadır. Fəqət son dəqiqələrini hiss etdiklərindən böyük qanunsuzluqlar yapırlar. Zəruri şeylərin qiyməti son dərəcəyə qalxmışdır. Çörək əsla yoxdur. Yumurtanın biri 20 rubləyə, qalan şeylər də bu qayda ilədir.

“Əxbar” və “Haqq” qəzetələrinin qapanması

Son vaxtlarda hökumət əleyhinə açıq-açığına şiddətli provokasiya aparan Fəhlə Konfransının türkcə “Əxbar” qəzetəsi hökumət tərəfindən qapanmışdır. Həmin günün sabahı “Əxbar” yerinə yenə həmin ruhda “Haqq” adlı qəzetə çıxarmağa başlamışlardı. Buna görə hökumət “Haqq” qəzetəsini qapadığı kimi həmin qəzetələrin çıxmasına yol verən “Turan” mətbəəsini də möhürləmişdir.

“İskra” qəzetəsinin bağlanması

Bakıda menşeviklərin mürəvvi-ci-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olan “İskra” qəzetəsi mətbəəyə 23 min manat borclu olduqlarına görə bağlanmışdır.

Dənizdə

Bakı gömrükxana idarəsi qərar qoymuşdur ki, yüngül qayıqlar üçün xüsusi bir körpü təyin edilsin. Türkmən qayıqları “Provodnik” körpüsünə gəlməlidir. Azərbaycan qayıqları isə istədikləri yerdə dura bilərlər.

Parlamanda

Azərbaycan daxilində olan şəhər idarələri üçün Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən

Parlamana təqdim edilən qanun layihəsi Parlamenin 7 ağustos iclasında üçüncü qiraətdən sonra qəbul və təsdiq olunmuşdur.

İkinci müavin

Parlamenin 7 ağustos iclasında “İttihad” fraksiyası üzvü Sultanməcid Qənizadə Parlamen rəisinə ikinci müavin intixab edilmişdir [seçilmişdir].

“İttihad” və ruslar

Bakı civarı [ətrafı] və Gəncə şəhərlərində olan rus kəlisə [kilsə] ruhaniləri rəisləri Azərbaycan Parlameni rəisinə bir məktub yazaraq Parlamanda oturmuş rus nümayəndələrinə etimad etmədiklərini və rus əhalisi mənafeyinin müdafiəsini “İttihad” firqəsinə həvalə etdiklərini bəyan edirlər.

Məhəmmədşah Şıxlarski

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Dəvəçi şöbəsi Mərkəzi Komitənin İstixbarət [Xəbər] şöbəsinə xəbər verir ki, orada olan müstəntiq Məhəmmədşah Şıxlarski qanunsuz hərəkətlərdə bulunur, istədiyi adamı həbs etdirir, istədiyi işə məcbur etdirir. Şöbə Məhəmmədşahın bu şahlığına bir sədd qoymağı rica edir.

Parlamen komisyonlarında

- Darülfünun güşadı [Universitet açılması] layihəsi Parlamenin Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] komisyonunda müzakirə və təsdiq edilib Maliyyə-Büdcə komisyonuna təqdim edilmişdir və gələn iclasda Parlamana veriləcəkdir.

- Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti kəndistan xalqının ehtiyacını nəzərə alaraq mübadilə ilə aldığı çit və şəkərin bir hissəsini Bakı köylülərinə [kəndlilərinə] paylamaq üçün avqustun 4-də Kəndlilər İttifaqının ixtiyarına vermişlər. Kəndlilər İttifaqı məzkur [deyilən] şeyləri kəndlərə göndərilib, İttifaqın kənd şöbələri vasitəsilə əhaliyə paylayacaqdır. O kəndlər ki, Tağıyev fabrikasından manufaktur almışdır, onlara şəkər verəcəkdir. Hansılar ki, manufaktur almayıb, onlara manufaktur veriləcəkdir. Şəkərin girvənkəsi 21 rublə, çitin arşını 10 rublədən satılacaqdır. Hər evə 2 girvənkə şəkər və hər ailəyə də 8 arşın çit veriləcəkdir.

Lənkəran məsələsi

Son alınmış məlumata görə, Lənkərandə vəqə olan Muğanlılar Qurultayı Azərbaycan Hökumətinə tabe olmağı qərara almışdır. Lakin quldurların hərəkətini saxlamaq üçün silahlarının alınmasını rica etmişlər.

Yeni gömrükhana

Naftalüq mövqifində [stansiyasında] Kaxetiyaya gedib-gələn mallara nəzarət etmək üçün xüsusi gömrükhana açılmasına şüru edilmişdir [başlanmışdır].

Dəmiryolunda

Son zamanlarda məlum olmuşdur ki, yollarda xarab olan vaqonları təmir etmək üçün yollamırlarmış. Bunun əvəzində yollarda olan vaqonları alıb xarab olanları buraxmışlar. Buna görə getdikcə xarab maşınlar artır vəhalonki [halbuki] onlar təmir olunsaydı, böyük kömək olardı.

Ev Sahibləri İttifaqında

Bakı Ev Sahibləri İttifaqı məlumat üçün camaata xəbər verir ki, Daxiliyyə Nəzarəti Şurayı-Vükəlaya [Nazirlər Kabinetinə] mənzil məsələsi haqqında bir layihə təqdim etmiş olduğundan, Evçilər İttifaqı hökumətə hər maddəyə əlavələr və təsəhhislər [düzəlişlər] ilə yeni bir layihə təqdim edib mənzil məsələsi haqqındakı layihənin təzədən baxılmasını rica etmişdir.

Birjada

Ümumən olmasa da, kurs qismən möhkəmlənməkdədir. Kerenski minliklərinin də alındığı müşahidə olunur. Minlik 1500 rubləyə, 250-lik 30 faiz, xırdalar zəif gedir. Nikolay pulları təbəddülsiz [dəyişmədən] dururlar. Novorossiyskdən manufaktura gələcək xəbəri Don bonlarının bir qədər artmasına səbəb olmuşdur.

Valyuta

Funt, banknot 375 rubləyə, çek 325, qızıl Osmanlı lirəsi 420 rubləyə, kağız lirələr 100 rubləyə. İranda kurs bu qərar ilə: Azərbaycan bonları 1000 rubləsi 74 qrana, Keren[ski] minlik 80 qrana, ingilis funtu 20 qran, çek 28 qran, Osmanlı lirəsi 34 qran.

Müəllimlər İttifaqı

Sırağün Azərbaycan Cümhuriyyəti Türk Müəllimləri İttifaqlarının Mərkəzi Bürosu iclasında işbu qərarlar qəbul edilmişdir:

1. Ümum Azərbaycan və Dağıstan cümhuriyyətləri qəzaları ittifaqlarına birer teleqram göndərilib qurultaya nü-

mayəndələr dəvət edilsin. Teleqramlar göndərilmişdir.

2. Qurultayın proqramı hazırlanmışdır.

Proqram işbu qərar üzrədir:

- 1) Qurultayın rəsmi-güşadı [açılış mərasimi];
- 2) Üzvlərin komisyonlara təqsimi [bölməsi];
- 3) Məramnamənin təsvib [bəyənilməsi] və təsdiqi;
- 4) Daimi mərkəzi idarə intixabı [seçkisi];
- 5) Məktəblərdə qiraət üsulu;
- 6) Məktəb xaricindəki qiraət üsulu;
- 7) Yazı dərslərinin ənvəsi [növləri];
- 8) Qurultayın əhvali-hazirə haqqındakı qərarı;
- 9) Pedaqoji məcmuəsi haqqında;
- 10) Cari məsələlər.

- Həman iclasda bir çox istidalar da [ərizələr də] müzakirə olunmuşdur. O cümlədən “İttihad” və “Səadət” məktəbləri müəllimlərinin maaşlarının verilməməsi haqqındakı istidalarına baxılıb qət edilmişdir [qərara alınmışdır] ki, lazımı yerlərdən müəllim əfəndilərin maaşlarının verilməsi ciddi surətdə tələb edilsin.

- Bakı İttifaqı sədrinin təşəbbüsü ilə müəllimlər üçün şəkər, çay və çizmə [çəkmə] almaq üçün iqdamatda bulunmuşdur. Müəllim əfəndilərdən rica olunur ki, 120 rublə versinlər.

- İşbu ağustosun 11-i, düşənbə [bazar ertəsi] günü saat 5-də Birinci Realnı məktəbi mülkündə bütün türk müəllimlərinin fəvqəladə ümumi iclası iniqad edəcəkdir. Kafi qədər müəllim əfəndilər gəlməzsələr, ikinci qanuni iclas həman gün saat 6-da olacaqdır. Müəllim əfəndi-

lərdən vaxtında gəlmələri mərcudur [xahiş olunur].

Bələdiyyə İdarəsində

Bələdiyyə İdarəsi Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciətən rica etmişdir ki, Nəzarət dəftərxanasının mülkü Bələdiyyə İdarəsinə lazım olduğu üçün boşaldılması haqqında lazım gələcək tədabir ittixad edilsin [tədbirlər görülsün].

AZƏRBAYCANDA

Qarabağdan

Axır ki, dilləndilər! Qarabağ dairəsində olan bir çox qaçqın nümayəndələrinin imzaları ilə srağagün general-qubernator cənablarına zeylədəki [aşığıdakı] məzmununda bir ərizə verilmişdir:

(Ərizə keçən nömrələrimizdən birində dərc edilmişdi.)

Ərzi-halın axırında bir çox imzalar mövcuddur. Qaçqınların xahişlərinə ləhbeyk deyərək mən də bu ərzi-halı eynən burada dərc edib də, Qarabağda qaçqın məsələsi ilə bir qədər əlaqədar olduğum üçün bəzi izahat verməyi də xali-əzmənfəət [mənfəətsiz] görməyirəm.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin [Sosial Təminat Nazirliyinin] Qarabağ dairəsindəki nümayəndəsinin idarəsindən alınmış rəsmi məlumatdan anlaşılır ki, bu halda Qarabağda 52 min qaçqın müsəlman mövcuddur. Lakin burasını mən şəhadət edərdəm ki, Zəngəzurda öylə yer-

lər var ki, oralarda on minlərcə qaçqınlar yaşayırlar və onların adları nəinki dəftərlərə düşməyib, hətta onlar heç bir tərəfdən və heç kəsdən bir qəpik belə ianət görməyiblər. Demək istəyirəm ki, Qarabağda qaçqın müsəlmanlar 75-dən 90 minə kimi vardırırlar. Bunların müqabilində erməni qaçqınlarının miqdarı bunların nisfi [yarısı] miqdarında olmamasını da mən şəhadət edirəm.

O zamandan ki, Amerika nümayəndələri Şuşa şəhərinə gəlib burada komitə təşkil etmişlər, heç bir nəfər müsəlman qaçqını bunlardan bir zərrə belə müavinət görməmişlər. Hətta iş bir zaman bu məqama çatmış idi ki, Şuşa erməniləri şəhərə şayiə buraxmışdılar ki, buraya gələn amerikalılar ancaq Amerikada yaşayan sərvətdar ermənilərin tərəflərindən öz ermənilərinə kömək etmək üçün gəlmiş Amerika erməniləridirlər. Və buna görə də ancaq erməni möhtacları bunlara rücu [müraciət] edə bilirlər. Ermənilərin bu cür müfəttinanə [fitnəkar] şayiələrini doğrulandıran bir də bu oldu ki, amerikalılar Şuşaya gələn kimi bir neçə nəfər daşnakların nüfuzu altına düşüb, hər bir işləri onların ixtiyarına keçibdir.

Nümunə üçün deyirəm, amerikalıların idarələrində olan qulluqçular bircə nəfər gürcü xanımından başqa tamamilə ermənilərdən ibarətdirlər. Amerikalılar tərəfindən açılmış bütün xeyriyyələr, sənətxanalar, azarxana [xəstəxana] və lazaretlər, darüləcəzələr [möhtaclar evi] – hamısı erməni hissəsindədir.

Erməni hissəsində amerikalılardan irəli şəhər puluna açılmış gözəl və müzəyyən [bəzakli] bir azarxana olmaqla

bərabər, amerikalılar gələndən sonra genə də ikinci bir azarxana genə də erməni hissəsində açıldı. Vəhalonki [həlbuki] müsəlman hissəsində olan, həm əsgərlərə, həm biçiz [yoxsul] camaata xidmət etməkdə olan ufacıq bir azarxana dəvacatsızlıqdan bağlanmağa məcbur oldu.

Bu keçənlərdə Qarabağda vəqə olan erməni-müsəlman toqquşmasının nəticəsində mütəzərrir olan [zərər çəkən] Qaybalı kənd əhalisi üçün amerikalılar hər həftə müsəmirələr [konsertlər] tərtib verib ianə cəm edirlər. Qaçqınlarını öz darüləcəzələrində saxlayıb kömək edirlər. Qalmaqaldan sonra amerikalılar general-qubernator vasitəsilə müsəlmanlardan un, buğda alıb erməni qaçqınlarına müavinət göstərdilər. Lakin Qaybalıdan sonra 10-15 Qaybalı kimi müsəlman kəndləri də ermənilər tərəfindən viran edilib, müsəlmanlar da acılpaq qalıb bərrü-biyabanlara düşüblər. Və hətta bir çoxları da Şuşaya gəlib burada küçələrə düşüblər. Amma nədənsə amerikalılar nə bunların ah-zarlarını eşidir və nə də bunların kəndlərindən qalxan yangın alovlarını gözləri görürlər.

Bunların səbəbi nədir? Bilməyirəm! Ancaq bunu yəqin edirəm ki, Amerika milləti insaniyyət nöqtəyi-nəzərindən Əqsayi-Şərq millətlərinə insaniyyət əllərini uzatdıqları halda erməni, müsəlman, xarici, qeyri-xarici sözlərini heç vaxt öz məramnamələrinə yazmayıblar və yazmazlar. Bu iş mənə və hamısına məlum və aşkardır. Lakin “Şeytan bir gün öz şəklini çirkin bir surətdə bu kağızda gördükdə dedi ki, qələm dər-kəfi-düşmə-nəst!”

Salyandan

Mərhum müxbirimiz İskəndərzadənin qətli və qatili haqqında idarəmizə göndərilmiş olan şu məktubu eynən dərc edirik:

Rüstəm İskəndərzadənin heç bir təqsir və günahı yoxdur. Mərhumun sənəti qəzetə, mətbuat, millət və haqq yolunda çalışmaq idi. Bu isə ümumi Qafqaziya və Salyan əhalisinə məlumdur.

Məlumatı-rəsmiyyə böylədir.

Rüstəm İskəndərzadənin qəzetələrdə məqalə yazmağı və teatroda oynamağı və nitq söyləməyi, doğru və haqq danışmağı üləməmiz [ruhani alimimiz] Ağa Mirəşrəfin qəlbində yara imiş. Bu, məlum idi.

Axırda Ağa Mirəşrəfin oğlunun oğurluğunu aşkara çıxarmışdı. Oğurluq həmandır ki, Salyan əhalisinə verilməyə gəlmiş olan manufaktura, çay və qeyrə həman şeylər Ağanın evində camaata verilirdi. O mallardan Ağanın oğlu 40 min manatlıq oğurlamışdı. Bu iş aşkar oldu. Ağa Mirəşrəf dedi, bunu Rüstəm İskəndərzadə aşkar edib. Bu əhvalatı Salyana “komisyon” göndərilmiş Məcid bəy Rəcəbov yaxşı bilir. Bu işi əvvəla bilir, əfəndim.

Məlumat böylədir: İskəndərzadənin heç bir təqsiri yoxdur və nahaq yerə qətl ediblər. Bunu ümumi Salyan əhalisi bilir və Ağa Mirəşrəf tərəfindəndir. Qatil isə Mirələkbər Hacı Mirtağı oğlu.

Bir çox görünən şahidlər var: İbrahim Kərbəlayı Nəcəfqulu oğlu, Əşrəf Abbas oğlu, Fərəc Cəfərqulu oğlu və Mollabəşir bəy Abdulla bəy oğlu. Lakin heç birisi qorxusundan deməyirlər.

Özüm fəqir, pulum yox, daha bizim

əlimizdən nə gəlir?! Zəmanənin təqzası [ehtiyacı; tələbi] pul ilədir. O da bizdə yox.

Bu sözü biz İskəndərzadə qətl olunmamışdan əvvəl eşitmişdik. Mərhum özü də bilirdi və deyirdi, məni filankəs öldürəcəkdir. Bununla belə, inanmadı və dedi, mən millət, vətən və sevgili Azərbaycan yolunda çalışıram. Məni heç kəs öldürə bilməz. Mənim çalışdığım Azərbaycandan ötrüdür. Və hökumət var, kim kimi öldürə bilər?!
Hökumətin lazımıdır İskəndərzadənin qatilini cəzalandırmaq. İskəndərzadənin qətli [ilə] Salyanda adamlar qəzetə və mətbuat xüsusunda ruhdan düşdülər. Bundan böylə heç kim Salyandan əhvalat sizə verə bilməz və müxbir ola bilməz, əfəndim.

Mən qardaşım Rüstəm İskəndərzadənin nahaq tökülmüş qanını Azərbaycan hökumətindən istərəm. Bir şəxs böyük olub və güclü, pullu olduğu halda kefi istədiyi adamı öldürtdürə bilərmi? Xeyr! Amma İskəndərzadəni öldürdülər.

Böylə işlər hökumət olmayanda və başlı-başına olanda ola bilər. Böylə olarsa, gələcək əməli-istiqlalımız [gələcək-dəki işlərimiz] fəna olar.

İndi Ağa Mirəşrəfin oğlu deyibdir, Əsədulla İskəndərzadəni qardaşı kimi öldürtdürəcəyəm. Mən isəm fəqir, sənətim çəkmə silmək, çəkmə silməklə anamın və bacılarımın başını dolandırırım. Mən də bunu bir an əvvəl hər bir yana xəbər verirəm. Bunu eşidib qorxumuzdan şikayət eyləyə bilmirik. Bir daha qardaşımızın qanını iddia edə bilməz. Heç böylə qanunsuzluq olmaz.

***

Dün həman ağustos ayının 1-də axşam saat 11 radələrində Cəfər bəy oğlu Əlağa [bəy oğlu] evlərinə gəldiyi zaman özlərinə mənsub və qonşusu olan Feyzulla Məşhədi Sadiq oğluna küçələrində rast gəlmiş. Gedək sənin üçün söhbət edim deyər Əlağanı Kürün kənarına aparıb, küçədə dörd güllə, bir çox bıçaq yarası ilə biçərəni düşmənanə və cəfakaranə bir surətdə yaralayıb. Məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] polis məmurları gəlib təqriratını [şifahi ifadəsini] ala bilməzlər. Bir gün sonra vəfat etdi. Bədəfkar [cinayətkar] Feyzulla tövqif [və] həbs edildi.

Salyanlı
2 ağustos 35

Zaqataladan

Əski hökumətdən qalmış 5-6 mövqədə ibtidai məktəblərimiz var idisə də, məəttəəssüf [təəssüf ki], məzkur [deyilən] məktəblərdə dərs verəcək müəllimlərimiz yox idi. Keçən sənədə Zaqatamızda işbu ehtiyac nöqtəyi-nəzərindən müəllimlər kursu açılaraq, 25-30-a qədər ibtidai məktəblər üçün müəllim hazırlanmış oldu. Nəticəsində Zaqatamızda 25-ə qədər ibtidai məktəbin güşad edildiyini [açıldığını] biz böyük feyz və fərəhlə gördük.

Keçən sənənin sentyabrından etibarən əhalimizə maarif işığı tülu etdi [doğdu]. Məzkur vaxta qədər çöllərdə, meşələrdə qalan məsum çocuqlarımız məktəbə doğru yönələrək artıq cəhalətə dal çevirməyə başladılar. Ümidvaram ki, bir neçə sənədən sonra münbit və son dərəcə məhsuldar vilayətimizdə bir çox ziyalı adamlarımız vücut bulacaqdır.

Bu sənə dəxi yenə vilayətimizdə

müəllimlər kursu açılaraq, 50 nəfərə qədər müəllimlər müştərəkən dərsə davam etməkdədirlər.

Vilayətimiz xeylicə vase [geniş] olub 150 min nəfərə qədər əhalisi olduğundan, müəllimlərə olan ehtiyacımız bir qədər rəf olunsə [aradan qaldırılsa] da, yenə bir çox ərbabi-kamala lüzum görülcəkdir. Bir neçə vaxt şöylə gedərsə, bütün ehtiyacımız tədricən yoluna düşər.

Çalışan əfəndilər 1320-dən hal-hazıra kimi şunlardır:

İslam bəy Qəbulov və Nurulla əfəndi Əfəndiyev və Rəcəb əfəndi Əfəndiyev və Bayram əfəndi Kiçikxanov və Baba əfəndi Əfəndiyev. Bu əfəndilər şimdi də Zaqatalada açılmış kurs tələbələrində dərs oxutmaqdadırlar. Bu əfəndilər Zaqatala islam qardaşlarımızın həyatına gecələr və gündüzlər uyumayıb çalışmaqdadırlar.

Əli bəy Mahmudov

TEATRO VƏ MUSİQİ

“O olmasın, bu olsun”

Dün gecə teatro və səhnə müntəsiblərindən [xadimlərindən] birisi deyir ki:

– Niyə siz teatro və səhnəyə aid bəzi şeylər yazarkən həp mənfi cəhətlərdən bəhs edirsiniz!

Guya bir qədər mülayimətlə davranmalı imiş. Havalar isti olduğundan artistlərin vəziyyətinə girməli, onların hallarına qalmalı imiş. Həvəslərini artırmaq üçün təğib [həvəsləndirilməli] və təşviq edilməli imişlər.

Daha bir kərə bir münasibətlə deyil-

mişdi ki, bizdə tərgib və təşviq zamanı keçmiş, şimdi artıq tənqid və təhlil zamanı gəlmişdir. Hər şey incədən-incəyə təhlil və tənqid edilməzsə, o xüsusda yazılmaz və söylənməzsə, dün gecəki fəna və qeyri-məqbul hallar hər zaman təkrar edər. Bu da bizdə bir adət məqamını alar.

Dün gecə Hökumət Teatrosunda Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən “O olmasın, bu olsun” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulurdu. Teatro tamaşalarının gecə saat 2-də tamam olması nəzərə alınaraq, mövud [vəd olunmuş] vaxtından gec teatroya başlamağa heç bir surətdə imkan buraxmayı. Sabıqlərdə olduğu kimi keçən gecə də vaxtı-mövudda pərdə açılmadı. Zəng vurulmuş, işıqlar sönmüş, xalq kamalisəbirsizliklə öz mövqələrini işğal edib gözləyir. Pərdə qalxmayı. İstədiyin qədər gözlə, havanın istiliyi səni əzsın. Nə dirijor əfəndi öz mövqeyinə gəlir, nə də çıxıb xalqa bir söz deyirlər ki, artıq gözləməsin. Teatro salonunda adətən bir anarxiya, bir üsyan hökmfərmdir [hökm sürür]. Əl vurulur, fit verilir, ayaqlar yerə döyülməklə gurultu qoparılır, hətta etiraz səsləri eşidilir, səhnədən, tamaşadan hələ bir xəbər yoxdur. Tamaşaçıların arasında müxtəlif şayiələr var. Hərə bir söz deyir. Neyçin pərdənin açılmadığını, dirijorun mövqeyi-idarəsinə gəlmədiyini bir dürlü təfsir edir. Kimisi artistlərdən bəzisinin əsəbiləşərək çıxıb getdiklərini, kimisi onlardan bir neçəsinin hələ gəlmədiklərini söyləyir. Guya nərədə isə “başları” qarışmışdır. Və ya onlara böyük bir bədbəxtlik arız olmuşdur [üz vermişdir]. Kimisi də dirijor əfəndinin qeybətindən [yoxluğundan] bəhs edir. Guya

dirijor əfəndi nərədə isə “başı qarışmış”, sərxoş olmuşdur. Nəhayət, 10 tamama 20 dəqiqə qalmış dirijor əfəndi görünür, teatro başlanır.

Məlum ya, biz bu gecə haqqında müsbət bir şey yazmaq səlahiyyətində deyiliz. Çünki dirijor əfəndinin başı yerində deyil. Biz [Maqomayev] Müslüm bəyin iqtidar və məharətini təslim edir, bizdə hələ ikinci bir Müslüm bəyin olmadığını etiraf etməsinə səmimi bir ehtiram bəsləyirik. Lakin dün gecəki halı heç bir zaman əfv ediləcək və qəbul olunaçaq bir şey deyildir. Hələ üçüncü pərdədə böyük bir biabırçılıq vəqə oldu. Buradakı təqsir, bəlkə, dirijordan başqasında idi. Musiqi çalınır, pərdə lazım olan yerində açılmayı, musiqi təkrar edilir, yenə pərdə qalxmayı. Dirijor qəzəblənir, adətən, qışqırmaq dərəcəsinə gəlir. Nəhayət, mövqeyini buraxaraq gedir. Onun getməsi ilə pərdə açılır.

Məşhədi İbadın toy hamamı. Artistlər lal və samit oturub yek-digərinin [bir-birinin] sifətinə baxırlar. Gözlə istədiyin qədər... Səhnədən bir soyuqluq gəlir. Artistlər nə qədər özlərinin fəna bir vəziyyətdə qaldıqlarını hiss edirlər. Yüzlərlə tamaşaçıların nəzəri altında əzilir. Zavallılar özlərindən bəzi sözlər quraşdırmaq məcburiyyətində olurlar.

Hamamçı Ələkbər Süheyli şikayət dilini açır. “Müştəriləri müntəzir buraxaraq dəlləyin nərədə batıb qaldığından və böylə layiq olmayan nərəyə rəftar və hərəkətdən” şikayətlənir. Bununla məclisdəki sükutu və bundan hasil olan soyuq-luğu bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] çalışır. Lakin mümkün deyil. Nə dəllək səhnəyə gəlir, nə də dirijor mövqeyinə. Camaatda təkrar narazılıq

hərəkəti müşahidə edilir. Hətta bu narazılıq etiraz məqamını alır. Hər yerdən səslər eşidilir. Özlərinə qarşı bu qədər ehtiramsızlığı görünlər, adətən tamaşaçılar üçün bir həqarət mənasını andıran Müdiriyyətin bu qabalığından əsəbiləşənlər pərdənin salınmasını tələb edirlər.

Nəhayət, hərə öz mövqeyinə gəlir, oyuna başlanır. Bir kərə zavallı artistlərin halına girməli, istər xalqda, istər səhnədə pozulmuş və ixlal edilmiş vəziyyəti, ruh düşkünlüyünü nasıl islah edə biləcək. Budur ki, istər xorlarında, istər söhbətlərində bir zəfiyyət müşahidə edilir. Səslərinin ahəngində incə bir acılıq hiss edilir. Ümumən səhnədən o Ərəblinskilər və bu kimi müqtədir artist, vəzifəşünas sənətkarlar yetişdirən o məqami-ehtramkaranədən bir fəryad, bir nifrin [qarğış]...

Bu münasibətlə tamaşaçılardan birinin hamam pərdəsinin nasıl bərbad bir hala salınmasına işarə ilə dediyi pək münasib bir sözü biz ədəbi bir lisanla deyirik ki, “Məşhədi İbadın toy hamamının içinə – təqsir kimdə isə, onunla işimiz yoxdur – biədəblik etdilər...”

Artistlər oyunu haqqında böylə bir vəziyyətdən sonra, təbii, uzun bir şey yazılamaz. Ancaq bu qədər var ki, Rüstəm bəy rolunda cənab Süleyman bəy Səlimbəyov qayət bərbad bir halda idi. Əbədən [əsla] səsi musiqi ilə tutmayırdı. Oyununda da bir o qədər məharət göstərə bilmədi.

Gülnaz rolunda Qəmər xanım [Topuriya] yaxşı idi. Qəmər xanımın gələcəkdə səhnəmizdə bir qüvvət təşkil edəcəyinə ehtimal etmək olar. Bu artistkanın həm lisanı gözəldir, həm də hərəkət və rəftarı.

Sənəm rolunda xanım Olenskaya yaxşı idi. Sərvər rolunda bir artist üçün kəndi iqtidar və məharətini göstərə biləcək bir şey olmadığından bu xüsusu sükutla keçiriz. Başqaları öz rollarını oynaya bildilər.

Yenə artistlərdə bağışlanmayacaq bir hal vardı ki, o da özlərindən artıq sözlər söylədikləri idi. Birinci pərdənin axırındakı “A gədə Həsən” xoru artistlərin hərəkəti ilə tənəsübsüz idi. İkinci pərdənin axırındakı xor isə yaxşı çıxdı. Bəzi yerlərdə də musiqi ilə xor qarışdırılırdı.

Xalqı bir qədər əyləndirən axırıncı məclis idi. Burada hambal rolunda Anaplı cənabları pək müvəffəqiyyətlə ibraziməharət etdi [məharət göstərdi]. Mirpaşa [Sadıqov] ilə İslamın meyhanası hər nə qədər xoş idisə, lakin mövzu ilə münasibəti bir qədər yox kimi idi. Bir surətdə ki, xalq bez məsələsi ilə maraqlanmayı, yəni ortada bez məsələsi yoxdur, onların bezdən bəhs açmasının nə kimi bir təsiri olar?!

Kazımoğlu

“Ədirnə fəthi”

Bu gün bazar günü, avqustun 10-da axşam Hökumət Teatrosunda türk səhnəsi aktyorlarının iştirakı ilə Cəfər Cabbarzadənin yazmış olduğu məşhur “Ədirnə fəthi” mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Ənvər bəyin rolunu Abbas Mirzə Şərifzadə ifa edəcəkdir. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Biletlər satılır teatrın kassasında.

İdarədən: Ələkbər Süheyli əfəndi keçən gecəki teatroda nə kimi fəna bir vəziyyətdə qaldığını təsvir və izahedici bir

məktub yazmışdır. Fəqət yuxarıda bu xüsusda yazılmış olduğuna görə dərcini lazım bilmədik.

İtibdir

Mirzə İsa Əlizadə namına Gəncə polis müdiriyyətindən al[ın]mış 432 nömrəli altı aylıq pasportla həman ada əsgərlikdən təcil [əsgərliyin təxirə salınması] şəhadətnaməsi və üçillik vergi qəbzləri itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7425

Mühasibəçiyə müavin lazımdır

Parlaman idarəsinə elmi-xülasənin kursunu ikmal etmiş [tamamlaşmış] və türkçə yaxşı savadlı bir nəfər müavin lazımdır. Parlaman idarəsinə müraciət olunmalıdır.

T-206

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bunuyla Bakı ətrafı köylərinə xəbər verir ki, Nəzarət avqust ayının 4-də kənd əhalisinə paylamaq üçün Kəndlilər İttifaqı ixtiyarına manufaktur və şəkər vermişdir. Binaənileyh, kəndlərdə təşkil edilən İttifaqın şöbələri məzkur [deyilən] şeyləri alıb köylərinə təqsim etmək üçün Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətində “Köylülər İttifaqı”nın idarəsinə müraciət etməlidirlər.

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti İdarəsi

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gaz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gaz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirilər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Dış həkimi

B. M. Şternin

Vorontsovski küçə nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır, ağrısız çəkilir və qeyriləri.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək.

Qiyətlər münasibdir.

7413

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi.

Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiyətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Cümə günkü teleqraflar

səh. 160. “Qraf Andraşi”: qəzetdə Andraş kimi getmişdir.

Nə üçün Amerika ianələri yalnız ermənilərə verilir?

səh. 167. “Əqsayi-Şərqə Müavinət Cəmiyyəti”: Erməni və suriyalılara yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Armenian and Syrian Relief]. Əsası 1915-ci ildə qoyulan təşkilat əvvəlcə Osmanlı imperiyasının erməni və assuriyalı təbəələrinə yardım məqsədi güdüdü. Sonrakı dövrlərdə Yaxın Şərqə yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Relief in the Near East] və Yaxın Şərq Fondu [Near East Foundation] adıyla fəaliyyətini davam etdirmişdir.

“Öpər kim bilir bəlkə bir xülya” şeyri (səh. 169) üçün lüğət:

pürhəvəs: həvəsli, çox həvəsli
müztərib: narahat; iztirablı
sevdayi-rəqsan: rəqs edən sevda
“Ayn. Y.”: bu imza Əli Yusifzadəyə məxsusdur.

Azərbaycanda

səh. 174. “Qarabağdan”: qəzetdə imzasız gedən bu yazını Məhəmməd Sadiq Axundov (Aran) yazmışdır.

səh. 175. “qələm dər kəfi-düşmənist”: “qələm düşməni əlindədir” (farsca)

səh. 177. “Bədəfkar Feyzulla tövqif [və] həbs edildi.”: qəzetdə belə getmişdir: “Bədəfkar Feyzulla Tofiq həbs edildi.”

“2 ağustos 35”: burada tarix rumi təqvimlə verilmişdir (1335-ci il); miladi təqvimlə 2 avqust 1919-cu ilə uyğundur.

“1320-dən hal-hazıra kimi”: burada tarix hicri, yaxud rumi təqvimlə verilmişdir; birinci

halda 1903-cü, ikinci halda 1905-ci ilə uyğundur.

Teatro və musiqi

səh. 179. “İslamın meyhanası”: söhbət Əliislam Dadaşovdan gedir.